

BUDUĆNOST TEOLOGIJE U TEOLOGIJI BUDUĆNOSTI?

„Naslijeđe i imaginacija“ naslov je pod kojim je 9. i 10. prosinca 2024. u Vatikanu (Rimu) održan Međunarodni kongres o budućnosti teologije, u organizaciji Dikasterija za kulturu i odgoj. Organizatoru je bio cilj „slušati viziju teologa i teologinja iz cijeloga svijeta, da bi sustav studija Svete Stolice bio uvijek više na visini naviještanja Evanđelja u aktualnoj promjeni razdoblja“. Time je Dikasterij istaknuo dijalošku dimenziju koja je u Crkvi iznimno važna, a to je ne samo da teologija može biti prava teologija ako sluša i osluškuje, nego da i sam Crkva mora uvijek biti više Crkva osluškujući rad i govor teologa i teologije. Jer rad teoloških učilišta treba biti takav da služi ne samo akademskoj zajednici i istraživanjima, što nije ni malo ni zanemarivo, nego da posluži i evangelizacijskom poslanju same Crkve. Svaki katolički teolog morao bi svojim istraživanjima i promišljanjima uvijek biti svjestan da je navjestitelj istine Evanđelja, a ne samo znanstvenik pred kojim stoje akademska očekivanja.

Kongres je započeo u ponedjeljak 9. prosinca audijencijom kod svetoga oca pape Franje u Vatikanu koji je teolozima i teologinjama, svjestan da je njihov rad često samozatajan, a istraživanja mukotrpna, najprije zahvalio na onome što čine, jer su ona prava istraživanja i teološki uvidi često skriveni od očiju javnosti i kao takvi nevidljivi. Papa Franjo usporedio je teologiju sa svjetlom koje omogućuje da vidimo predmete oko sebe. Kao što je i svjetlo nevidljivo i diskretno, takva je i teologija, diskretna, ljubazna, ponizna, te čini sve da se pojavi svjetlo Kristovo i svjetlo njegova Evanđelja: „Želio bih prvo reći da mi, kada pomislim na teologiju, pada na pamet svjetlost. Naime, zahvaljujući svjetlosti, stvari izlaze iz tame, lica otkrivaju svoje obrise, a oblici i boje svijeta konačno se pojavljuju. Svjetlost je lijepa jer omogućuje da stvari postanu vidljive, ali ne ističe samu sebe. Je li netko od vas vidio svjetlost? No, vidimo što svjetlost čini: ona čini da stvari postanu vidljive. Sada, ovdje, divimo se ovoj dvorani, vidimo svoja lica, ali ne primjećujemo svjetlost, jer je ona suptilna, blaga, skromna i stoga ostaje nevidljiva. Svjetlost je blaga. Tako je i teologija: ona obavlja skrivenu i skromnu zadaću, kako bi se pokazala svjetlost Krista i njegova Evanđelja. Iz ovog promatranja dolazi vam jedan put: tražiti milost i ostati u milosti prijateljstva s Kristom, pravom svjetlošću koja je došla u ovaj svijet. Svaka teologija proizlazi iz prijateljstva s Kristom i ljubavi prema njegovoj

braći, sestrama, svem njegovom svijetu; ovom svijetu, dramatičnom i veličanstvenom istovremeno, punom boli, ali i dirljive ljepote.“

Iz toga za teologe proizlazi jedinstvena i životna zadaća: tražiti put milosti i ostati u milosti prijateljstva s Kristom, istinskim svjetlom koje je došlo na svijet. Teologija ne ističe sebe, nego ukazuje na njega, jer se svaka teologija rađa iz prijateljstva s Kristom i iz ljubavi za konkretnu braću i sestre, za njegov svijet. Teologija nije tek akademska disciplina već je plod Kristova prosvjetljenja i njegove ulivene ljubavi kojom plamti ne samo um nego čitavo biće onoga koji se upušta u teološku aktivnost. Onaj tko se bavi teologijom, ne može ne osjećati odgovornost za braću oko sebe i njihovo spasenje, ali isto tako i za sav stvoreni svijet, „koji je u isto vrijeme dramatičan i veličanstven, pun bolova, ali također i dirljive ljepote“, istaknuo je Papa.

Budući da je kongres zamišljen u trodijelnoj strukturi s ciljem da se zajedno promišlja o „gdje“, „kako“ i „zašto“ same teologije i teološkog rada, papa Franjo potaknuo je sudionike da se ozbiljno pitaju može li teološko naslijeđe prošlih vremena još nešto reći o današnjim izazovima i pokušati zamišljati budućnost, hodeći zajedno na istom putu. Osim toga, Papa je izrekao i svoju želju i svoj poziv sudionicima. Želja je bila da teologija pomogne ponovno promisliti misao, to jest način mišljenja koji oblikuje osjećaje, volju i odluke. Teolog mora biti osoba širokoga srca, jer samo takvo srce može stvoriti kreativnu i odvažnu misao koja je na visini zadatka da ponudi bolju viziju budućnosti i jasnije i konkretnije tumačenje sadašnjosti.

Doista, teologija bi se morala boriti protiv skučenih okvira koje nam nameće pragmatični način mišljenja i funkcioniranja u društvu, te treba čovjeka i društvo otvoriti punom antropološkom opsegu i humanoj širini koje nema bez Boga, to jest konkretno bez Krista. Tim više se teologija treba osloboditi pojednostavnjenja kao i ideološkog načina mišljenja koje nije dostojno bogatstva stvarnosti života pred kojim se teolog nalazi u zajednici Crkve u kojoj promišlja i za koju promišlja. Pojednostavnjena ili ideološka teologija u sebi je proturječje, jer teologija izvire iz Boga i obuhvaća cjelokupnu stvarnost u svjetlu Božje istine, te je lijek protiv ideološkog načina mišljenja, smatra Papa: „Prva stvar koju treba učiniti kako bi se preispitao način razmišljanja, jest izlječenje od pojednostavnjenja. Naime, stvarnost je složena, izazovi su raznoliki, povijest je ispunjena ljepotom, ali istodobno ranjena zlom, a kada se ne može ili ne želi suočiti s dramom te složenosti, tada se lako teži prema pojednostavnjenju. No, pojednostavnjenje želi osakatiti stvarnost, rađa

sterilne misli, jednoznačne misli, stvara polarizacije i fragmentacije. I tako djeluju, primjerice, ideologije. Ideologija je pojednostavnjenje koje ubija: ubija stvarnost, ubija mišljenje, ubija zajednicu. Ideologije sve svode na jednu jedinu ideju, koju zatim ponavljaju na opsesivan i instrumentaliziran, površan način, poput papiga.“ Potom je papa Franjo uputio poziv i zamolbu da teologija bude dostupna svima koji žele produbiti svoje teološko znanje, jednako kao što je izrazio želju da bude više teologinja u teološkom prostoru.

Radni dio kongresa održan je u velikoj auli „Benedikt XVI.“ Papinskoga lateranskog sveučilišta pod predsjedanjem kardinala Joséa Tolentina de Mendonçe, prefekta Dikasterija za kulturu i odgoj. Rad se odvijao u tri sesije. Prva sesija imala je cilj odgovoriti na pitanje „gdje“, to jest gdje se događa teologija. Točnije, koji je njezin *locus*, to jest na kojim mjestima i uz koje teme je povezana. Nakon uvoda u temu uslijedilo je sedam kratkih izlaganja prema zemljopisno-teološkim područjima (Afrika, Azija, Oceanija, Europa, Sjeverna Amerika, Južna Amerika i Istočne Crkve). Po završetku tih izlaganja nastavilo se radom u skupinama od petnaestak osoba koje su iznijele svoja zapažanja na izrečeno, što se onda referiralo na zajedničkom završnom susretu nakon završetka sesije. Tako je i na ovaj kongres primijenjena sinodalna metoda „razgovaranja u Duhu“, kako prvoga dana, tako i drugoga dana. Druga sesija imala je cilj odgovoriti na pitanje „kako“, to jest ukazati na potrebu slušanja takozvanih neteoloških logika. Primjere takvog slušanja neteoloških logika posvjedočili su o svome iskustvu profesorica Maeve Louise Heaney, kompozitorica i glazbenica, prof. Éric-Emmanuel Schmitt, književnik, Carlo Rovelli, fizičar, te Alice Rohrwacher, redateljica. Treća pak sesija imala je cilj razumjeti „zašto“, to jest razloge postojanja teologije za Crkvu i svijet, a sve se odvijalo prema ‘sinodalnom’ obrascu iz prve sesije.

Teologija budućnosti je, dakle, ona koja se oslanja i na druge znanstvene i umjetničke discipline, jer nije jedina pozvana promišljati i izraziti stvarnost. U svojoj biti ona mora biti sinodalna, znanost koja za stol dijaloga i promišljanja stavlja sve ostale važne discipline i uvažava ih. Svaki teolog bi trebao odvažno i bez straha ići tim putem sinodalnosti koji donosi bogate i zrele teološke plodove. U duhu toga, uz već spomenuto, može se istaknuti da su sudionici uglavnom isticali potrebu da teologija bude više dijaloška i više usmjerena prema slušanju, više pluralna i sinodalna, otvorena iskustvu i pozorna na ljudske egzistencijalne potrebe, te nije izostalo očekivanje da bude više kontekstualna i konkretna, a manje apstraktna i teorijska. Najgore od svega bilo bi ako bi teolog slušao

samoga sebe i svoju ljudsku maštu, umjesto da, polazeći od Božjih nadahnuća, stječe Božju viziju prema kojoj mu drugi nisu suparnici, već pomoć na putu čitanja stvarnosti i oblikovanja teološke misli za budućnost društva i Crkve.

Uz suglasje i isticanje neosporne potrebe da teologija bude otvorena, sinodalna i dijaloška, sudionici, na žalost, nisu stavili jednako 'težak' naglasak na njezinu mističnu, kristološku i ekleziološku dimenziju i funkciju, premda nije nedostajalo ni onih koji su to isticali i primjećivali. Jer dok se naglašavalo da se teologija mora događati u susretu s ljudima i svijetom, manje se opazalo da se teologija događa i da nastaje iz susreta s Kristom, te da joj je primarna zadaća i funkcija ekleziološka i eklezijalna. No unatoč nedostacima kojih ima u svakoj inicijativi, u završnom su obraćanju kardinal José Tolentino de Mendonça te mons. Giovanni Cesare Pagazzi, tajnik za pitanja odgoja pri Dekasteriju, istaknuli da su vrlo zadovoljni odazivom na ovaj dvodnevni kongres na kojem je sudjelovalo oko 500 teologa iz cijeloga svijeta, kao i sinodalnom metodom koja je primijenjena te duhom zajedništva u kojem se sve odvijalo. Uvjereni su da će ovaj kongres dati novih ideja, poticaja i zamaha teologiji da se u pozitivnom smislu usmjeri prema budućnosti te da izvrši svoje poslanje u Crkvi u suvremenom svijetu.

Ivan Bodrožić